

Patak Márta

A VÖRÖS HAJÚ NÉNI BOLTJA

- *gyerekkori emlék* -

A vörös hajú néni boltjában mindig csupán az eladó tárgyakat láttam, amelyeket megvásárolhattam a kevéske pénzből, amit éppen kaptam, füzetre vagy kiflire. Mászt nemigen vehettem nála, ezt a kettőt, irkafüzetet vagy vajaskiflit, vékonyka, görbe vajaskiflit, amit letekergetve el is majszoltam hazáig. Nem tűnt föl akkor a bolt illata, pedig örökre benne maradt az orromban, a petróleum szaga keveredett benne a fűszerboltok, vegyeskereskedések jellegzetesen tömény illatával, melyben a friss pékárú, az olajos padló és a petróleum szaga vegyül bele az eleve adott szagokba, a sokféle áru sokféle szagával, amiben talán a papíréra meg a tintáéra emlékszem legjobban, talán mert az volt ismerős. A kimért cukorkák és csokoládék illatát is háttérbe szorította a papírszag, mert valahogy más volt, mint a füzetem, a könyveim szaga, mégis ismerős volt, nem úgy, mint a Pif újságé, amit a tanító nénim árult, mert annak nagyon idegen, külföldi szaga volt, viszolyogtam is tőle kicsit, alig mertem megfogni, vagy talán inkább azt mondhatnám, nem is engedték, akik vettek, nem adták ki a kezükből, nekem meg nem volt rá pénzem, hogy magamnak megvegyem.

Az ívpapírok, írólapok, zsírpapírok, krepp papírok, stelázsipapírok és viaszosvásznak szaga elegyedett egymással, ha éppen viaszosvásznat mért a vörös arcú, vörös hajú néni, akkor az minden mást elnyomott. Csak ezt jegyeztem meg, ezt a szagot, ahogy tekeri le a viaszosvásznat a végből, látom magam, amint ott állok türelmesen, várom, amíg a méterrúddal kiméri a kért mennyiséget, a túlsó végén megfogja, aztán az olló élével egy szempillantás alatt végigszántja, nem is vágja, ahogy ollóval szokás, viszi az olló magától.

Semmi mást nem láttam, se a néniből, se a boltból, a vörös hajú, vörös arcú néni alakja is ugyanolyan sötét folt maradt bennem, mint a tanító nénimé, talán mert ő is mindig sötétkék köpenyt viselt, sose fehéret, mint a többi eladó az élelmiszerboltban, az önkiszolgáló

csemegében, és abban a sötétkék köpenyben szinte ki se látszott a sötétbarnára pácolt pult mögül, főleg amikor ült.

Mit sem tudtam róla, pedig ha jobban megnézem, akkor nem csupán az alkarjára tetovált számon akad meg a tekintetem, hanem a mély ráncokat is észreveszem az arcán, melyek csak akkor tűnnek el szinte, ha mosolyog, vagy ha felderül az arca, mert vidám vevő érkezik. Egyébként mindig búskomor, egykedvű a néni, nem is csoda, egyetlen túlélő a szűk családjából, apja, anyja, bátyja is odaveszett, mind a kettő, ő maradt egyedül a három gyerek közül, a legkisebb. Fiatal nagynénje hozta haza, irgalmatlan szerencsével talált rá abban a zűrzavarban, kavarodásban, mindig mondta neki később, isteni csodával menekültek meg, isteni csodával találtak egymásra. Aztán olyanok lettek, mint a testvérek. Elválaszthatatlanok, nem számított nekik semmi, csak hogy életben vannak, egyelőre beérték ennyivel, a többiekre nem is gondoltak szinte, akik odavesztek, annyira erősen kapaszkodniuk kellett az életbe, egymásba, hogy nem értek rá búsulni a nagy veszteségeken, az élet teljes odaadást igényelt, ha már egyszer itt maradtak, akkor élniük kellett, teljes erővel, és nap mint nap csodálták is az életet, szinte egyenként végigsimogatták tekintetükkel a kertben még a fűszálakat is. Éltek abban, amijük megmaradt, mert a nagy részét elvették, mást költöztettek be, nekik a bolt fölötti kis lakást hagyták meg, alatta pedig a bolthelyiséget, amit eleinte a nagynénje vezetett, ő csak segédkezett, később aztán átvette tőle, szerepet cseréltek, a nagynéni segédkezett, amiben tudott, ő meg vitte a boltot tovább.

Sose mentek férjhez, egyikük sem. A nagynéni vőlegénye nem jött vissza, más férfira meg rá se tudott nézni, pedig akadt volna kérője később is, de ő mindenkit elvadított magától a keménységével. Mert nagyon megkeményedett. Nem volt durva a vásárlókkal, csak mérhetetlenül szigorú és távolságtartó, rideg és kemény, mint a szürke kőszikla, melyről visszapattan a kalapács. Nem bántott senkit, de mindenkinek értésére adta, hogy eddig és ne tovább, egyedül az unokahúgát engedte magához közel, kettejük furcsa viszonyában maradt meg belőle egyedül az a természetes kedvesség, ami valamikor minden emberi kapcsolatát jellemezte.

Akkor sem változtatott a szokásain, amikor a nagynénje ágynak esett, igaz, rápirított, csendesen, de mégis határozottan mondta neki, hogy keljen fel, ideje kinyitni, mire a nagynénje csak rázta a fejét, hogy

benne jártányi erő sincsen, menjen egyedül, nyisson ki maga, szokjon hozzá, mert ezentúl valószínűleg mindent egyedül kell majd csinálnia. A vörös hajú néni húszéves se volt még ekkor, fiatal, túl fiatal, hogy húszkilós cukroszsákokat emelgessen, mondták is neki a szállítók, magukban még azt is gondolták, bár hangosan kimondani sose merték, mert tartottak tőle, hogy férfi kellene mellé, nem egyedülálló asszonynak való ez a munka. De a vörös hajú néni állta a sarat, nem ismert lehetetlent, nem tudtak tőle olyat kérni a vásárlói, amit ne szerzett volna be. A nagynénje egy darabig irányította a betegágyából, de még a halálos ágyánál állva is a rendelésre vonatkozó utasításokat, tanácsokat hallotta tőle, nem a panaszkodást. Majd harminc évvel túléltem a testvéreimet, az anyámat, apámat, vőlegényemet, mit akarok még? Elmegyek, mert lejárt az időm, te majd folytatod helyettem, amit itt hagyok, vigyázz a házra, mindenre, mert ez az egyetlen biztos pont az életedben, ha ezt elvesztetted, koldusbotra jutsz, nem lesz senki, aki segítsen, magadnak kell mindenért megküzdened az életben. Nem mondta neki, babám, sose menj férjhez, nem is kellett ilyesmit mondani neki, a vörös hajú néninek esze ágában sem volt férjhez menni, dehogyan gyalázta volna ő meg a nagynénje emlékét, dehogyan!

Mindig babámnak szólította. A törzsvásárlók is átvették tőle ezt a szokást, és mulatságos volt, ahogy a nyalókáért sorban álló kisgyerekek babám néninek szólították. Sejtették, hogy valami nincs rendben, az kevés lenne, hogy babám, a nénit mindenképpen hozzá kell tenni, de nem gondolták, hogy meg kéne kérdezni, mi a rendes neve. A vörös hajú, vörös arcú néni pedig nem bánta. Még amikor deres fejjel ült a karosszékeben, és nagy nehezen feltápáskodott, ha vevő jött, és babám, adjon, legyen szíves tíz deka parizert nekem, azt sem.

Fiatalkorában a reggelente betévedő férfivásárlók viccelődtek vele, Babám, mikor jön el velem moziba?, erre ő megvonta a vállát, és kisvártatva azt válaszolta, majd ha ide teszik elem a pultra a mozijegyet.

Egyszer meg is történt. Egy fiatalember, aki titokban szerelmes volt a nénibe, vette rá a bátorságot. Még a nagynéni javában dolgozott, még nem esett ágynak, a moziban a *Halálos tavasz* ment, immár sokadszor, és a fiatalember rávette, hogy menjen el vele. A vörös hajú néni egy darabig nézte a két mozijegyet, egyre jobban elkerekedő szemekkel, mint aki hiszi is, nem is, ami rá van írva, meg ami ebből következik, mármint hogy ő most filmet fog nézni egy fiatalemberrel,

de végül ráállt, és a megbeszélt időben ott is ácsorgott a fiatalember a bolt lehúzott redőnye előtt. A vörös hajú néni már jóval korábban elkészült, még mindig nem akarta elhinni, hogy az ő kedvéért jön majd ide az a fiatalember, övele akar moziba menni, nem mással, nem a nagynénjével, és nem másért, őmiatta várakozik odalent, járkál fel s alá türelmetlenül, hogy mikor jön már le. Annyira megszeppent ettől a gondolattól, hogy legszívesebben le se ment volna. A nagynénjétől nem is merte megkérdezni, mi lenne, ha le se menne, úgyis tudta, mi lenne a válasza, te tudod, engem ne kérdezz, és látná a szemében a megbántottság szikráját, amitől neki úgy elszorul mindig a szíve, kiskorától fogva, mintha valami halvány emlék volna még a rosszabbnál is rosszabbak közül, hogy szaladna felé, de megbotlik, elesik, és a nagynéni bosszankodva, félve, aggódva néz rá, mert minden másodperc elvesztegetett idő számít, ki tudja, tényleg szabaddá vált-e az út, vagy tartani kell az öröktől, akik csak arra várnak, hogy a kapun kilépjenek, és rögtön a hátukba eresztenek egy sorozatot. Még talán akkorról maradt meg benne ez a pillantása a néninek, és rettegett, mert attól félt, elveszíti őt is, ha olyasmit tesz, ami nem tetszik neki.

Nem kérdezte meg, mert sejtette, mi lenne a válasza, te tudod, én nem szólok bele, a te életed, és közben olyan vádolón, olyan sértetten kapná el a pillantását, mintha attól tartana, hogy unokahúga azonnal fölfedezheti benne, hogy neheztel az árulásért. Nem szándékosan volt gonosz. Nem tehetett róla, hogy zaklatott elméje akkor, régen, az unokahúgában látta az egyetlen menedéket, őt kell épségben visszahoznia ide, csak ez járt a fejében, mintha itthon várná az egész család, apja, anyja, nagyapja, nagyanyja, a nővére meg annak a férje, és talán az ő vőlegénye is, pedig tudva tudta, hogy ottmaradtak mind, soha többé nem látja már őket, egyiket sem, és ha jobban belegondol, talán arra is rádöbben, ha fájó szívvel is, de csak tudomásul veszi, hogy idehaza senkije sincs, még a távoli rokonok közül se, egyedül az unokahúga.

Amikor rádöbbsent, akkor jött csak a neheze. Nem is gondolt rá, hogy ez majd ilyen rettenetes lesz. Alig várta, hogy hazaérjenek, mintha a kapuban a szerettei várnák, hogy végre hazatérjen a hosszú, fáradtságos út után, aztán amikor meglátta a sok idegent az udvarukon, elakadt a szava, hirtelen azt se tudta, mihez kapjon, jobban megszorította az unokahúga kezét, mintha attól félne, elveszik tőle, aztán jó hangosan

előadta, hogy mi járatban van. A szomszédok is előjöttek. A két néni könnyeit törölgette, amikor meglátta őket. Szólni se szóltak, csak ingatták a fejüket, és a pillantásukkal akarták elmesélni neki, hogy mi történt itt, amíg ők odavoltak, idegenek elfoglalták az egész házat, jószerivel minden talpalatnyi helyre beköltöztek, mert nem gondolták, hogy valaki visszajön onnan, ahová vitték őket.

A vörös hajú néni utána soha többet nem állt szóba férfival. A nagynénjének semmit nem kellett mondania, ő a nélkül is tudta, mi a dolga. Nem vitte rá a lélek, hogy elpártoljon mellőle egy férfi miatt. És így éltek, kettesben, egészen addig, amíg a nagynéni ágynak nem esett, mert akkor a vörös hajú néni átvette tőle a boltot. De a néni még a halálos ágyán is diktált, osztogatta jó tanácsait, attól félt, hogy a magára maradt unokahúga nélküle majd nem megy semmire az életben. A vörös hajú néni pedig szorgalmasan dolgozott, ápolta nagynénjét, és minden reggel megöntözte a muskátlikat az ablakában. Mert ahhoz ragaszkodott, hogy áprilistól októberig piros muskátli virítson az ablakban, mintha azzal akarná jelezni, hogy élet van a házban, még ha a nagynéni haldoklik is.

Nem gyászolta látványosan, fekete ruhájára rávette sötétkék köpenyét, föl se tűnt, hogy változás volna az életében. Aki akkor látja először, az ugyanolyannak látja már, mint amikor én megismerhettem, keménynek, szigorúnak és hidegnek, mint a tanító nénimet, mintha a közös sors egyformán edzette volna meg, s tette volna ilyen eltökéltté, keménnyé őket. Egyformán megfizettek az életükért.

Mit tudhattam volna én minderről! Nem láttam én ott mást, mint a reszelős hangú, kissé hajlott hátú nénit, akitől az irkát meg a vajaskiflit kapom, de azt már nem vettem észre, hogy alig beszél, fölöslegesen nem fecséreli az idejét, nem nyájaskodik a vevőkkel, mintha tudná, hogy mindenkinek dolga van, senki nem ér rá őt istápolni, mert talán tudják is róla, hogy nem szorul istápolásra.

Nem lett volna könnyebb a helyzete, ha társ van mellette, ezt jól tudta a vörös hajú néni. Emlékeiben elevenen élt az az este, amikor a moziból hazaérkezve belépett az ajtón, és a nagynénje nem szólt semmit, csak nézett rá, és abból a pillantásból ő hirtelen azt se tudta megállapítani, vádolja-e, amiért elment, vagy megkönnyebbült, hogy végre hazaért, de neki akkor ott valami miatt megsajdult a szíve, és nem ment többé el, sem moziba, sem sehova, senkivel. Még a néni

halála után sem. Jószerivel ki se tette a lábát a kertjéből. Vasárnaponként, amikor a bolt zárva volt, a ház melletti kis kertben locsolgatta a paradicsomjait, paprikáit, délutánonként pedig a karosszékben ülve olvasta sorban a regényeket, amik érintetlenül megmaradtak a könyvespolcokon. Mert régen a könyvtárszoba volt, ahová beköltöztették őket. A kert végében állt, az utcafronton, apja dolgozószobának használta annak idején, aztán később ez lett az otthonuk, ez a könyvekkel teli, hatalmas szoba, melynek előteréből kis mosó- és főzőkonyhát alakítottak ki maguknak, alatta a bolthelyiség, hátul a raktár, a kicsi kert, valamivel beljebb a kerti vécé deszkabódéja, amit az apja kedvéért nem bontottak el. Itt éltek eleinte ketten, a vörös hajú néni meg a nagynéni, aztán később a vörös hajú néni egyedül, akinél én iskolába mentem mindig a vékonyka, görbe vajaskiflit meg az irkafüzetet vettem.

A Schönburg-alagút